STICHTING MENNO VAN COEHOORN
OPGERICHT 18 APRIL 1932 BESCHERMHEER PROF. MR. PIETER VAN VOLLENHOVEN

Secretariaat: Mariaplaats 51, 3511 LM Utrecht, tel. 030 - 231 22 30
E-mail: info@coehoorn.nl, website: www.coehoorn.nl
Commissie Evenementen en Excursies

Welkom op de
CORRESPONDENTENDAG en NAJAARSEXCURSIE
op zaterdag 6 oktober resp. 13 oktober 2018

De Stelling van Amsterdam
Fort bij Uithoorn, Fort aan De Drecht en Fort bij De Kwakel

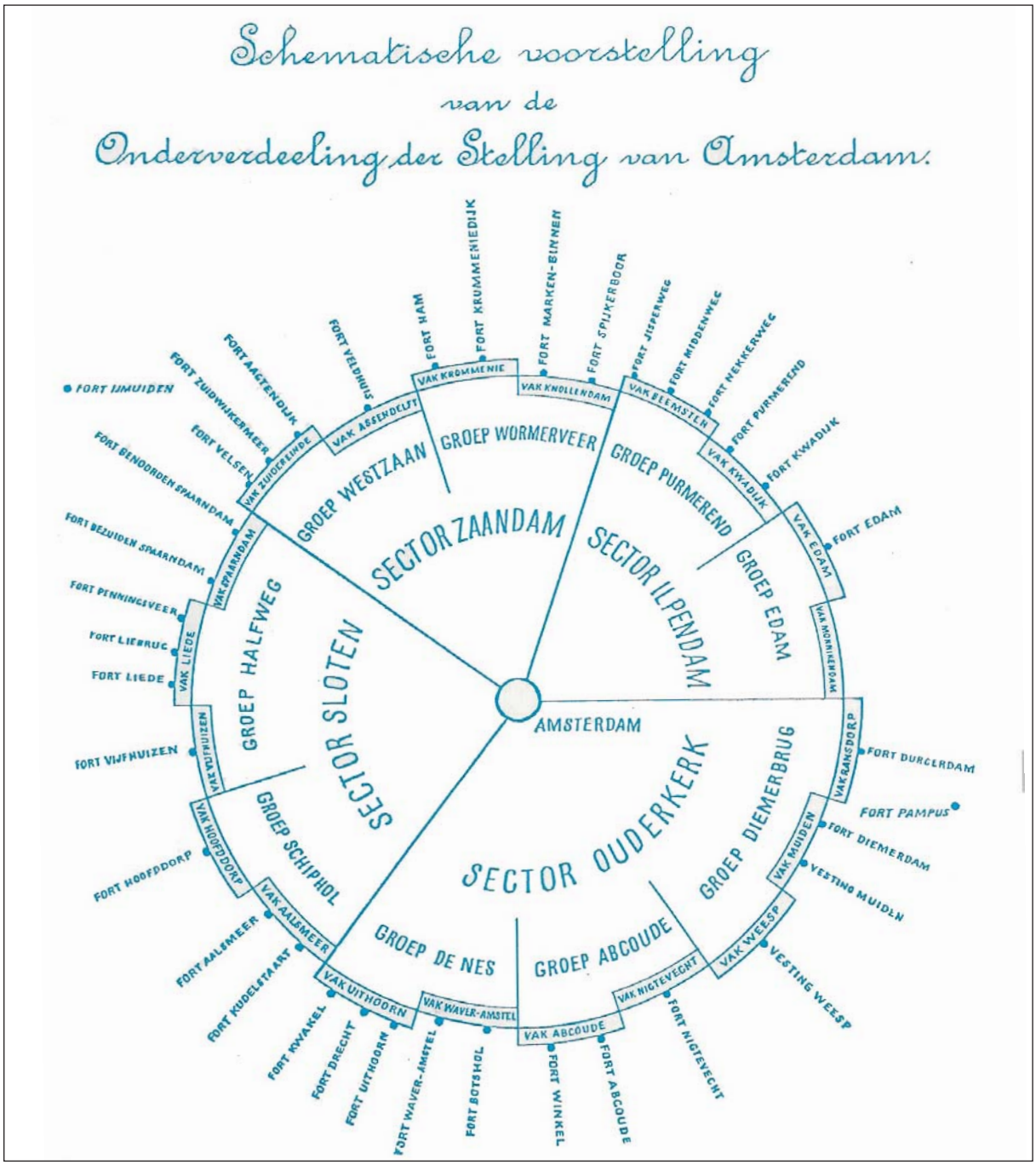

Inleiding:

Het idee om de hoofdstad met een kring van verdedigingswerken te omsluiten kreeg in het Napoleontische tijdperk tussen 1805 en 1810 uitvoering met de aanleg van de Posten van Kraijenhoff (batterijposten die de accessen oftewel toegangen moesten afgrendelen). In 1874 gaf de Vestingwet het startschot tot de aanleg van de Stelling van Amsterdam. De bouw startte in 1880 en werd in 1920 afgerond. In twee perioden werden de forten gebouwd, het Standaardmodel A tussen 1887 - 1907. In de stagnerende periode van 1905 - 1908 werd het model verbeterd en ontstond het Standaardmodel B dat werd gebouwd tussen 1907 - 1914.

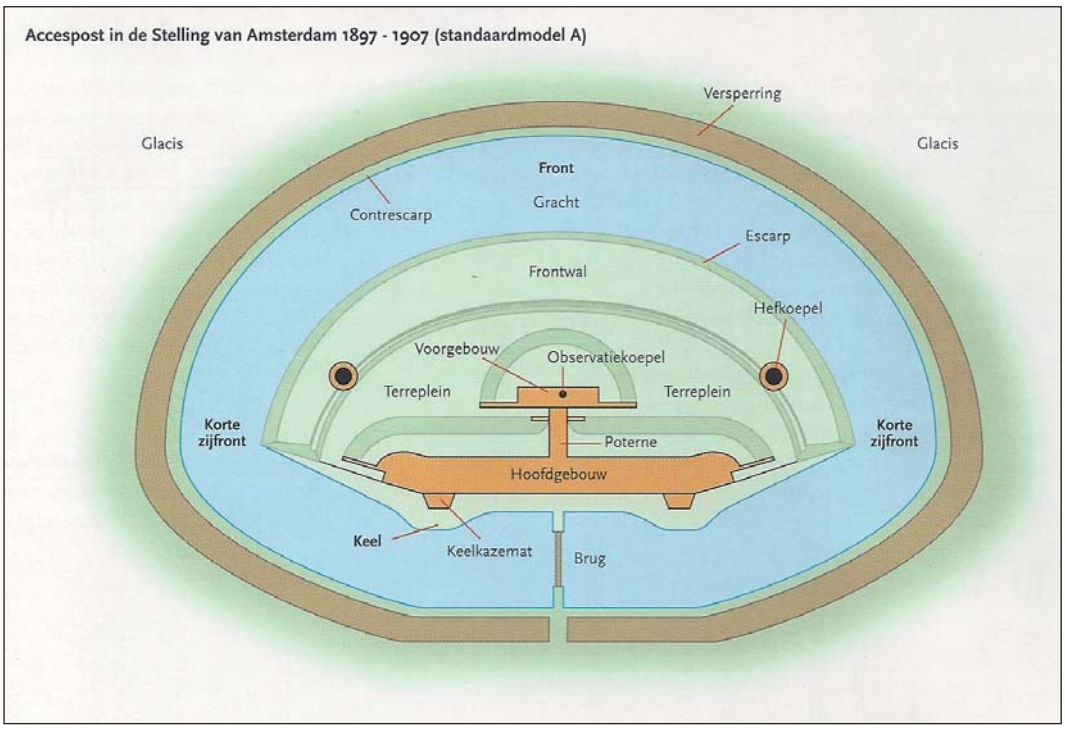

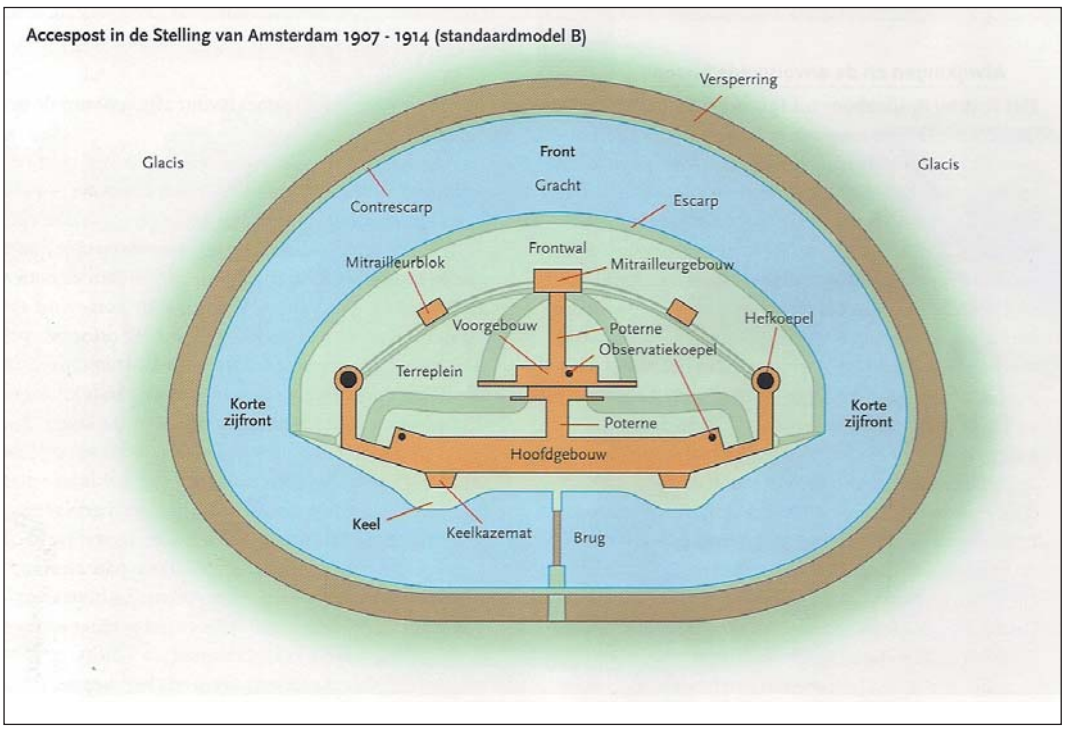

In 1922 werd de stelling onderdeel van de Vesting Holland. Na de Tweede Wereldoorlog raakte de stelling haar verdedigingsfunctie kwijt.
In deze inundatiestelling liggen o.a. forten, batterijen, dammen, sluizen, kanalen, kruitfabrieken, magazijnen en kazernes. De werken liggen op ca 20 km. van de toenmalige stadsgrens.
Sinds 1996 staat de stelling op werelderfgoedlijst van Unesco.

Ten opzichte van type A kreeg type B een andere opzet. De hefkoepels werden met het hoofdgebouw verbonden door een poterne. Hierdoor konden de manschappen zich gedekt via zijuitgangen van het hoofdgebouw naar de hefkoepels verplaatsen en was de munitieaanvoer ook onder vijandelijk vuur verzekerd. Ter vergroting van de stormvrijheid[1] werden op de aarden frontwal enkele betonnen, ongedekte mitrailleurblokken geplaatst en vanaf het voorgebouw werd recht naar voren een extra poterne aangelegd naar een gedekt mitrailleurgebouw. Door het gebruik van mitrailleurs werd de vuurkracht vergroot en was er minder personeel nodig. Enkele forten werden aan de plaatselijke omstandigheden aangepast.

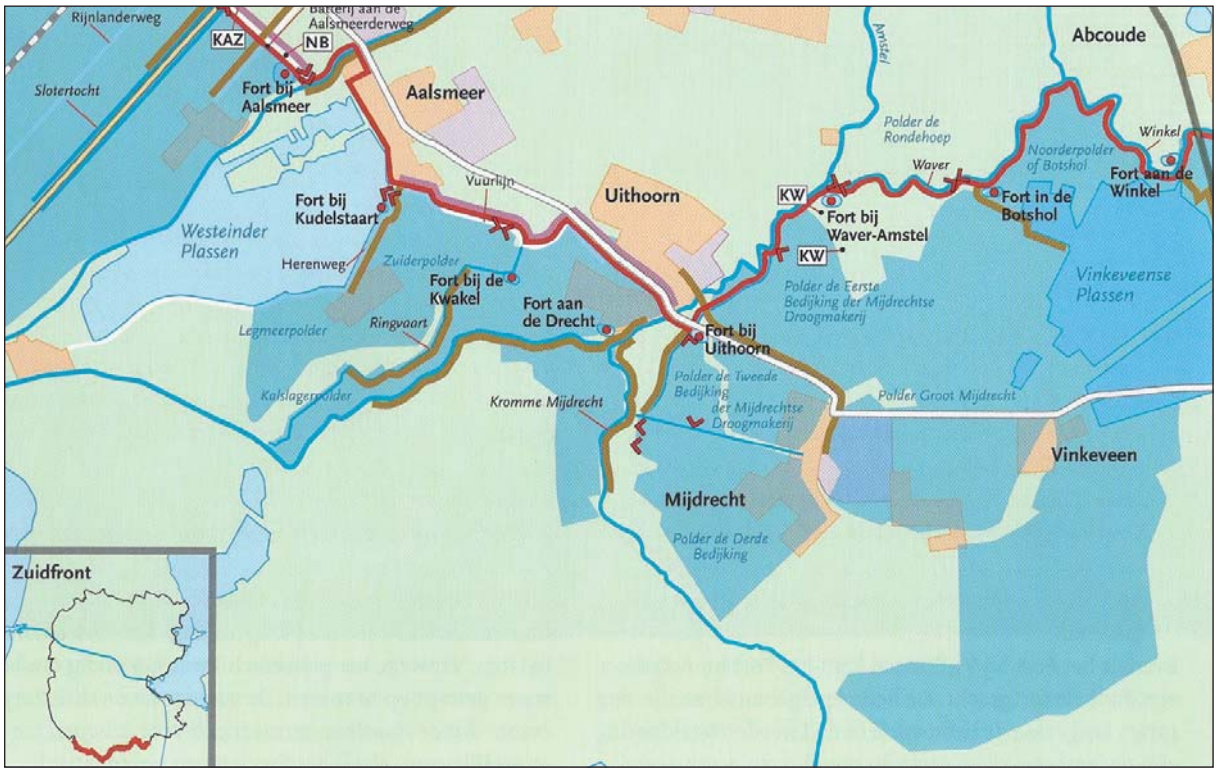

De linie Kudelstaart - Uithoorn bestaat uit:

* Fort bij Kudelstaart
* De wal Kudelstaart - Uithoorn (m.u.v. een deel ter hoogte van de Kwakel)
* Fort bij De Kwakel
* Fort aan De Drecht
* Fort bij Uithoorn.

De forten werden als verdedigingswerk opgeheven bij K.B. van 19 februari 1959, nr. 39.

[1] *Stormvrij: het gevrijwaard zijn tegen een stormaanval (bron: Terminologie verdedigingswerken)*

De zogenaamde Vuurlinie werd gevormd door de bestaande polderdijken. Hierachter stonden zes aarden batterijen. Het fort bij Kudelstaart, bij de Kwakel en aan de Drecht liggen in een vooruitgeschoven positie t.o.v. de Vuurlinie teneinde een vrij schootsveld te creëren. De vooruitgeschoven positie van Fort aan de Drecht werd mede bepaald door de damsluis in de Drecht. De damsluis bij de Kwakel is in de Hoofdtocht van de Legmeerpolder gelegd om deze tocht af te sluiten. Hierdoor zou het gebied aan de noordkant van de Vuurlinie bij inundatie droog blijven. De sluis voor de inundatie van de Uithoornse polder is geheel verdwenen.

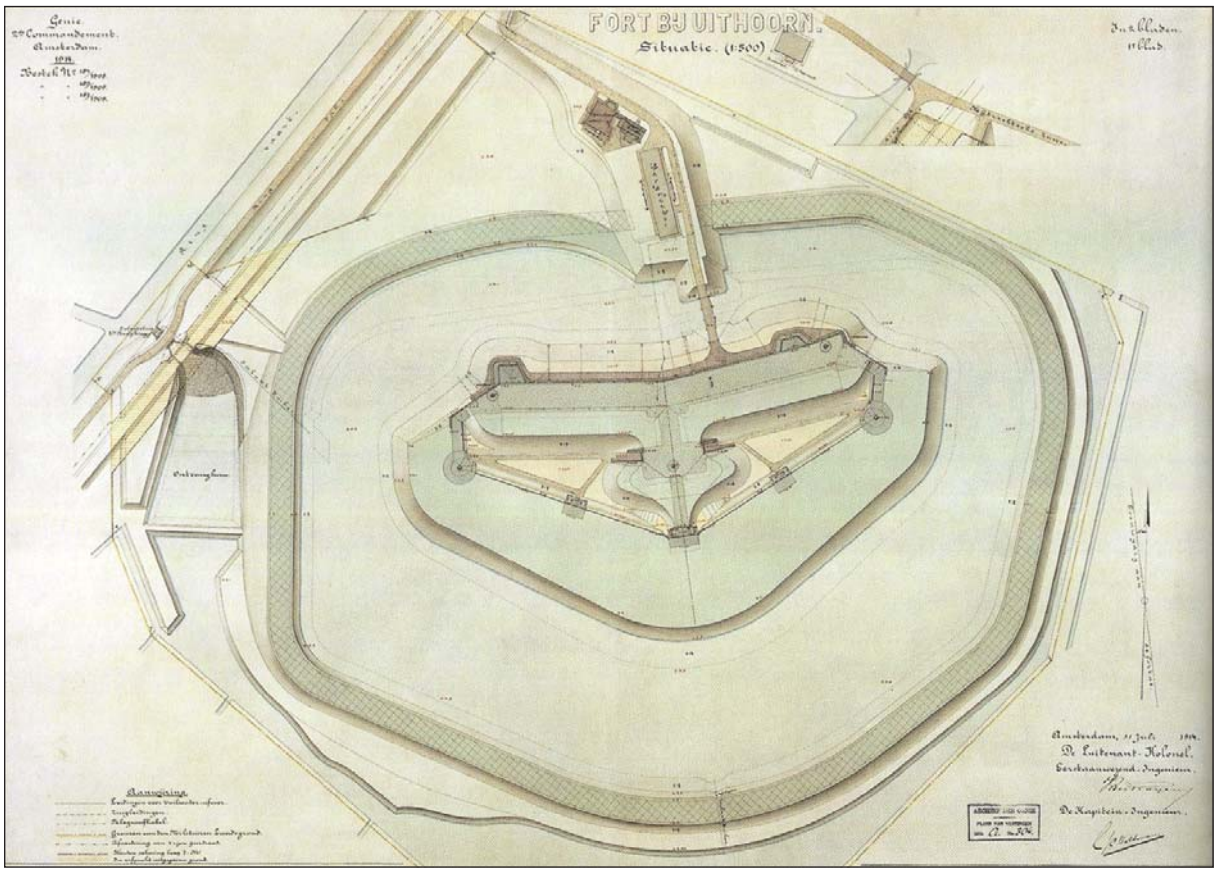

Fort bij Uithoorn met inundatiesluis

Fort bij Uithoorn

Het Fort bij Uithoorn ligt er nog vrij ongeschonden bij met twee gave hefkoepelgebouwen, zij het dat stalen onderdelen verwijderd zijn. Bezetting 321 militairen. Aardwerk gereed in 1885 en als verdedigbaar aardwerk vanaf 1894; bomvrije gebouwen dateren uit 1911. Bijgebouwen: fortwachterswoning (gesloopt) en houten genieloods. Ligging Amstelhoek aan de oostzijde van de Amstel. Functie: het afsluiten en het verdedigen van de accessen gevormd door de toenmalige spoorweg Uithoorn - Alphen aan de Rijn. Alsmede de west- en oosthoek van de Tweede Bedijking van de Mijdrechtse Zuwe en de ten westen van het fort gelegen inundatiesluis.

Bewapening aan de frontzijde; twee hefkoepels voor kanonnen 6 cm Middenvoor in de frontwal staat een mitrailleurgebouw dat via een poterne met het hoofdgebouw is verbonden. Op de wal staan links en rechts van dit mitrailleurgebouw mitrailleurs opgesteld.

Keelzijde - linkerkeelkazemat: twee mitrailleurs voor de verdediging, twee kanonnen 7 cm voor flankerend vuur tot het fort Waver-Amstel en een kanon 6 cm voor achterwaarts gericht vuur

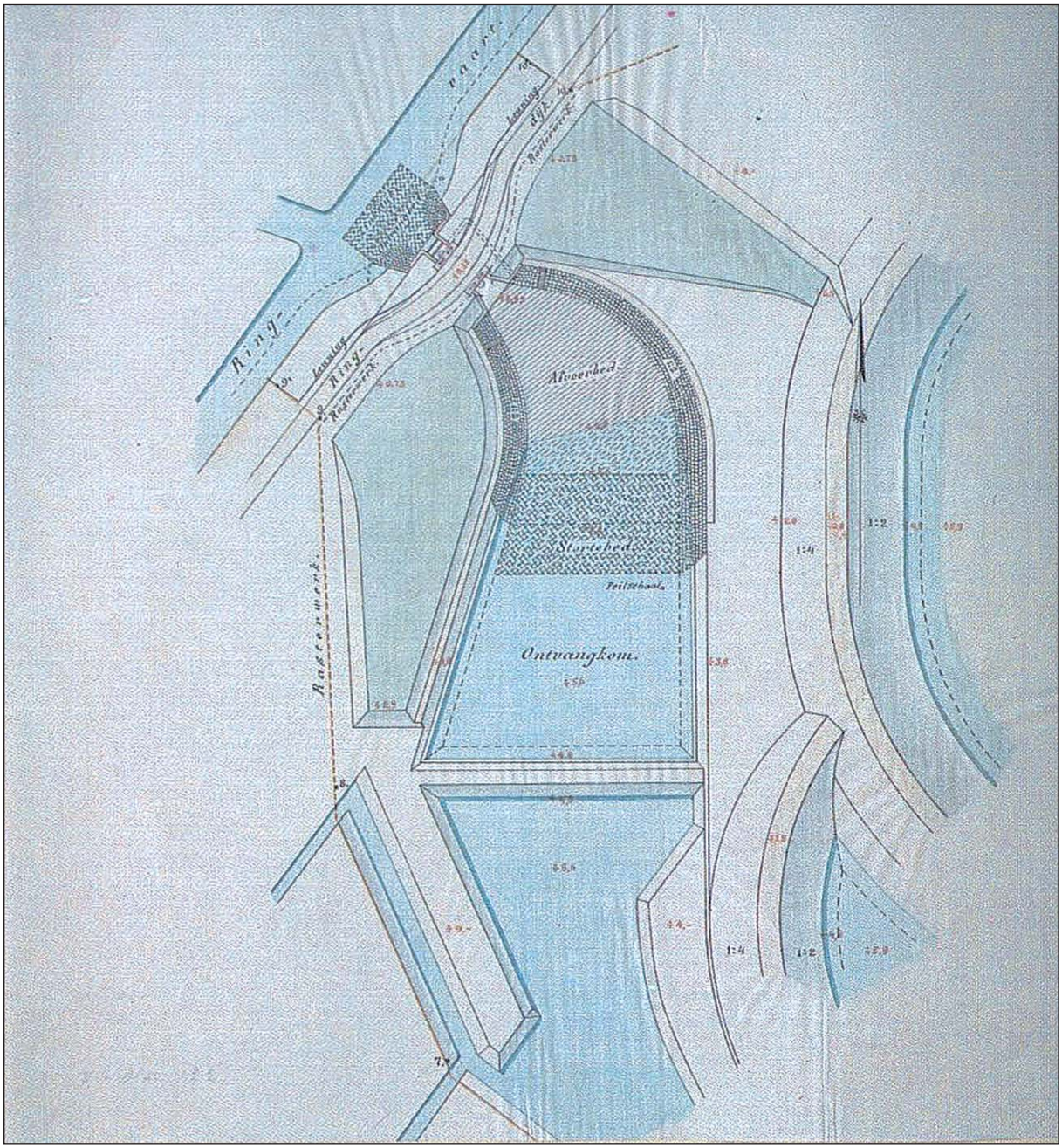

Tekening inundatiesluis bij Fort bij Uithoorn

(reversvuur). Rechterkeelkazemat: twee mitrailleurs en een kanon 6 cm voor flankerend vuur naar de forten aan de Drecht en bij de Kwakel. Vanuit de beide poternes die naar de hefkoepels leiden kon schuin achterwaarts gericht vuur worden uitgebracht (reversvuur). Op het fort zijn vier uitkijkposten, twee in het frontgebouw en aan weerszijden van het hoofdgebouw. Aan de westzijde lag een inlaatsluis voor het inunderen van twee polders, de Tweede Bedijking van de Mijdrechtse Droogmakerij en de Derde Bedijking van de Mijdrechtse Droogmakerij. De sluis lag in de dijk tussen deze twee polders.

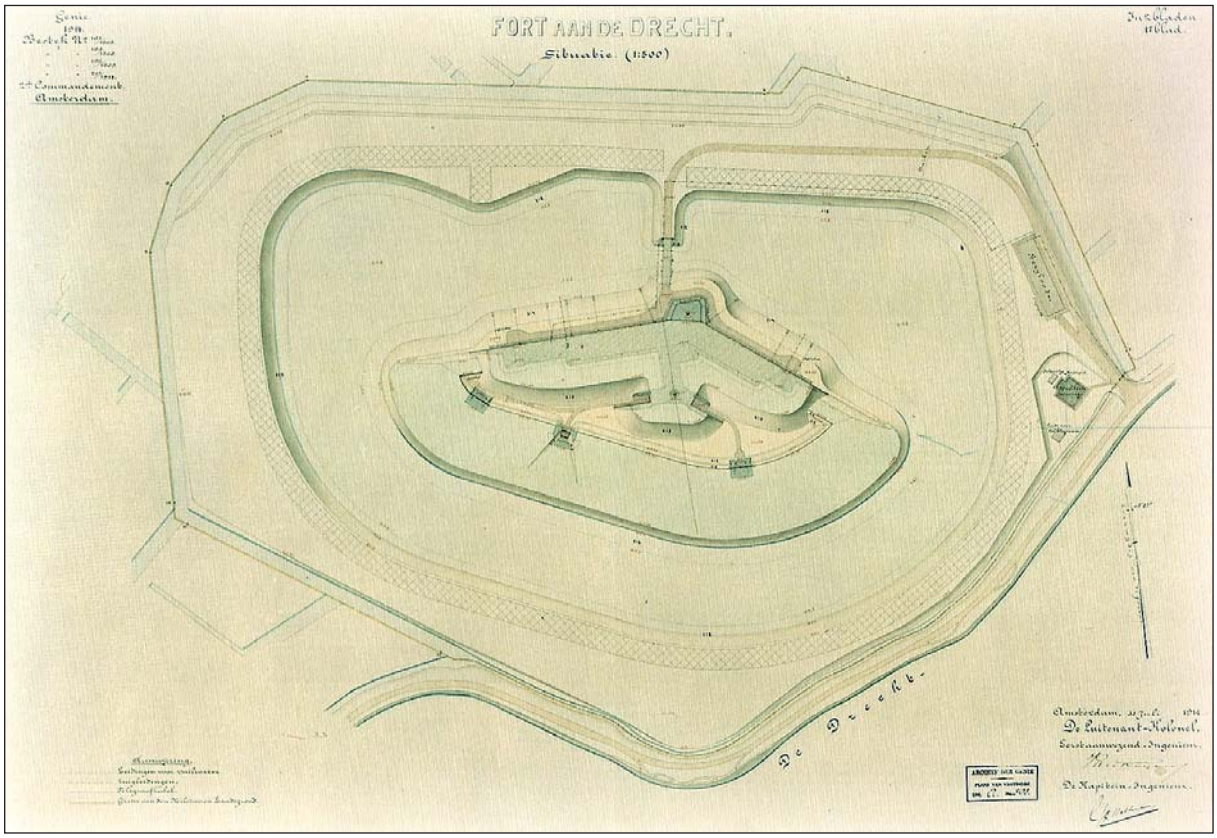

Het Fort aan De Drecht

Fort aan De Drecht

Fort aan De Drecht (1911) is ontworpen zonder hefkoepelgebouwen maar heeft een unieke gepantserde mitrailleuropstelling in de frontwal (Nederlands ontwerp). Het hoofdgebouw is achterwaarts geknikt en heeft geen frontgebouw. De pantserplaat heeft een dikte van 18 tot 20 cm en weegt 23.000 kg. Bezetting 178 militairen. Aardwerk 1885, bomvrije gebouwen 1911.

Bijgebouwen: fortwachterswoning (gesloopt) en houten genieloods. Ligging: op de plaats waar de Drecht en de Kromme Mijdrecht samenkomen. Functie: het afsluiten van de accessen waar de Drecht en de Kromme Mijdrecht samenkomen met de daarlangs lopende kaden en het verdedigen van de zuidelijk gelegen inundatiesluis de Hollandse inundatiesluis en de damsluis in Drecht. De damsluis moest het aflopen van de Amstellands boezem beletten, als de aanvaller Rijnlands boezem zou verlagen. Dat kon hij door in de Haarlemmermeerpolder te lozen en de deuren van de schutsluis open te zetten of te vernielen.

Bewapening - frontwal; twee mitrailleurs in gepantserde opstelling en twee open mitrailleuropstellingen.
In de keelkazemat twee kanonnen 7 cm voor flankerend vuur tot Fort bij Uithoorn samen met een kleine mitrailleur en twee kanonnen 7 cm voor flankerend vuur tot Fort bij De Kwakel samen met een miltrailleur. In de porterne en de enige keelkazemat staat een uitkijkpost. Dit fort behoort samen met de forten Edam, aan de Middenweg en aan de Jisperweg tot de vier laatst gereed gekomen forten in de stelling.

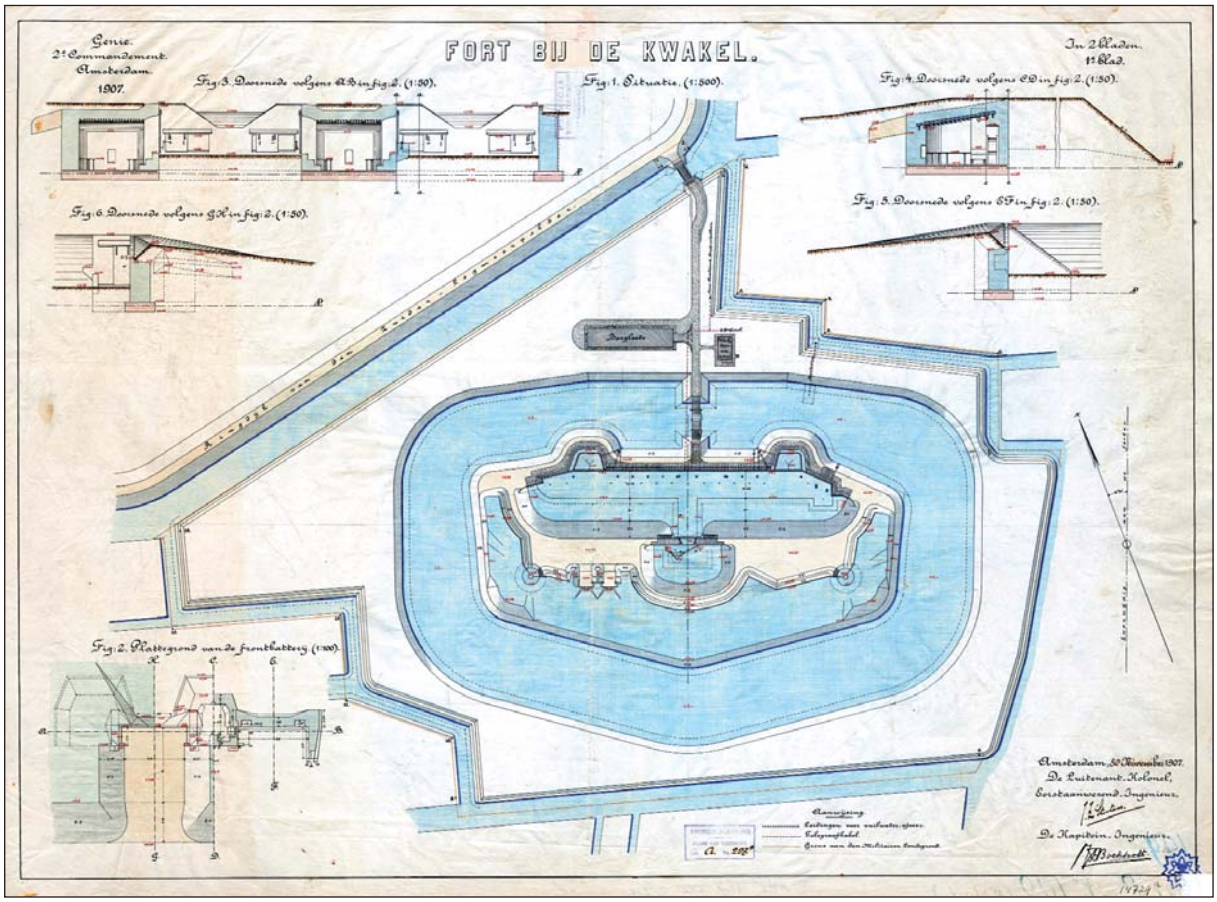

Het Fort bij De Kwakel

Fort bij De Kwakel

Bij Fort bij de Kwakel (1906) bestaan de fortwachterswoning en de genieloods nog en vormen een mooi ensemble. Bezetting 191 militairen. Aanleg van het aardwerk niet bekend. Verdedigbaar aardwerk 1897, bomvrije gebouwen 1906. Ligging: ten westen van de weg Kwakel - Vrouwenakker. Functie: afsluiten van de accessen in de oostelijke ringdijk van de Zuiderlegmeerpolder en de Kleine Drecht met de hierachter gelegen gedekte weg bestemd voor een terugtrekking uit de voorstelling bij Vrouwenakker.

Bewapening - frontzijde; twee los staande hefkoepelgebouwen met een kanon van 6 cm.
Rechterfrontwal: In de wal is een frontbatterij voor positie geschut gericht op de weg naar Vrouwenakker.
Linkerkeelkazemat: twee mitrailleurs voor de keelverdediging, twee kanonnen 10 cm brons om flankerend vuur uit te brengen tot de forten aan De Drecht, een kanon 6 cm voor reversvuur.
Rechterkeelkazemat: twee mitrailleurs voor de keelverdediging, twee kanonnen 10 cm brons voor flankeren flankerend vuur tot het Fort bij Kudelstaart.
Uitkijkpost op het frontgebouw. Het fort heeft een ontijzeringsinrichting om het grondwater drinkbaar te maken. De gronddekking is verwijderd en er ligt een betonplaat. In het fort is een horecagelegenheid en in het bijzonder voor biljartsport. Ook is er in een ruimte een atelier van een kunstenaar. Op het glacis zijn recreatiehuisjes gebouwd. De oorspronkelijke ophaalbrug over de Ringvaart is in 1985 vervangen.

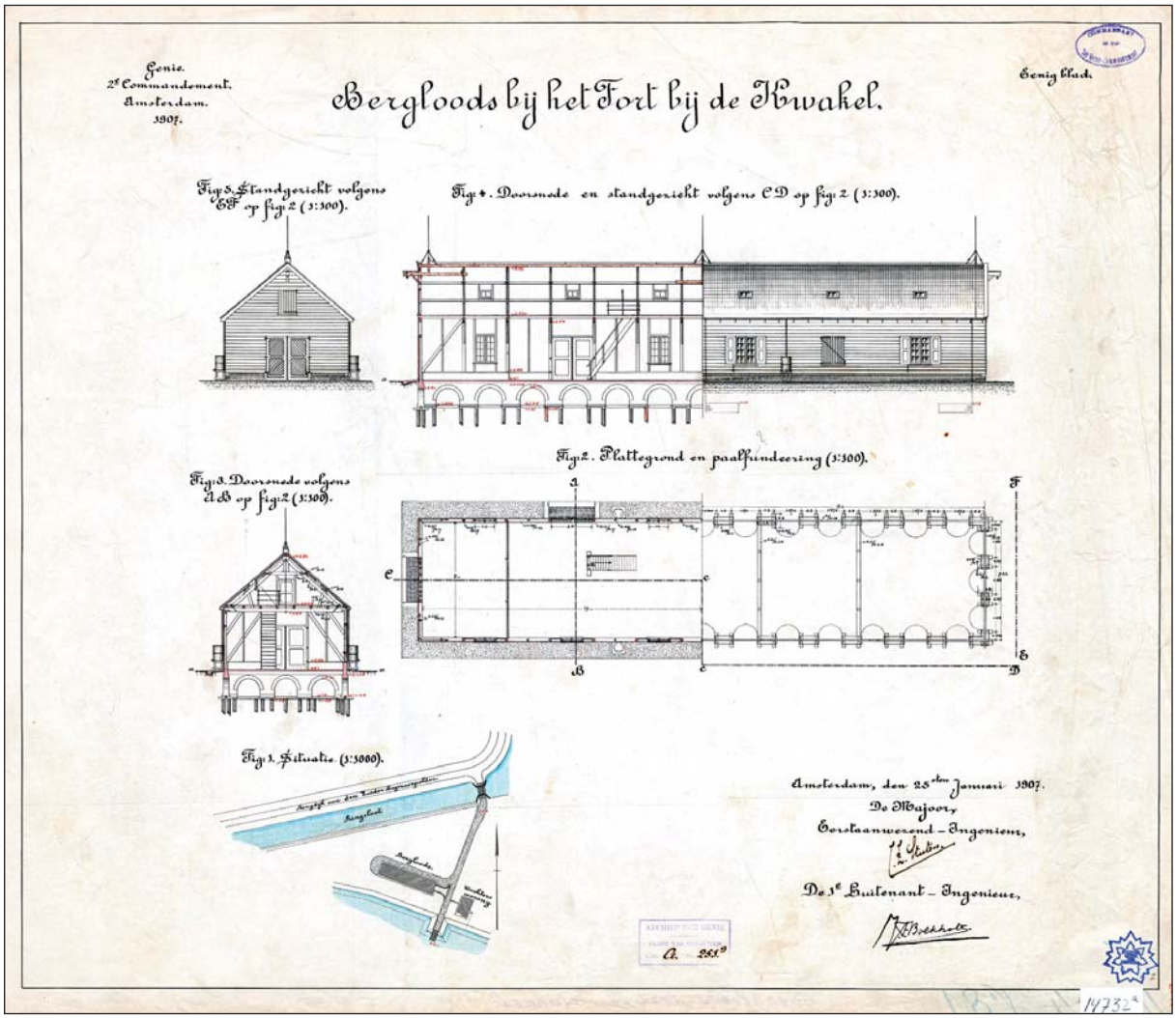

Bergloods bij het Fort bij De Kwakel

Bronnen: Documentatie centrum Stichting Menno van Coehoorn

Samenstelling: Commissie Excursies en Evenementen.